

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 12/4 2023 s. 1710-1737, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**İLKOKUL 4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ OKUMA METİNLERİNİN
VE METİNLERE AİT ETKİNLİKLERİN İNCELENMESİ***

Fadime AKGÜL ÇOBANOĞLU**

Emir Feridun ÇALIŞKAN***

Geliş Tarihi: 21 Aralık 2022

Kabul Tarihi: 24 Haziran 2023

Öz

Bu çalışmada, 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde okutulan Özgün ve MEB Yayınlarına ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ve metinlere ait etkinliklerin alan yazınına uygunluğunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın veri kaynağını benzeşik örneklem yoluyla seçilen ilgili kitaplar içerisindeki okuma metinleri ve metinlere ait etkinlikler (dokümanlar) oluşturmaktadır. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla temel betimsel araştırma türünde desenlenmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının Ders Kitabı Hazırlama Kılavuzunda Geçen Ölçütlerin (TTKB, 2022) araştırmacılar tarafından kontrol listesi hâline getirilmesiyle çalışmanın verileri toplanmıştır. Çalışmanın güvenilirliği, araştırmacıların kontrol listelerindeki ölçütlere verdikleri yanıtlar arasındaki tutarlılığın %94 bulunmasıyla sağlanmıştır. İç geçerlilik, veri toplama araçlarındaki ölçütlere alan yazını destekli cevap verilmesiyle ve araştırmacıların ulaştığı verilerin karşılaştırılmasıyla sağlanmıştır. Dış geçerlilik, çalışma sürecinin detaylı anlatımıyla başka araştırmacıların da aynı adımları izleyerek uygulayabileceklerinin gösterilmesiyle sağlanmıştır. Erişilen veriler, betimsel analiz kullanılarak “(n=...)” şeklinde çözümlenmiştir. Sonuç olarak dokümanların gerekli ölçütleri barındırmaları açısından birtakım eksiklikleri olduğu; bunların kullanıma aykırı engeller olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ders kitabı, Türkçe, metin, etkinlik.

**INVESTIGATION OF READING TEXTS AND ACTIVITIES
RELATED TO TEXTS IN PRIMARY SCHOOL 4TH GRADE
TURKISH COURSE BOOKS**

Abstract

This study assessed the suitability of the reading texts and activities in the fourth-grade Turkish textbooks published by Özgün and the Ministry of National Education for 2021-2022. The books were selected using affinity sampling. The study adopted a basic descriptive research design based on a qualitative approach. The researchers transformed the criteria outlined in the

* Bu makalenin bir bölümü TRB2 INTERNATIONAL CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES-II kongresinde özet bildiri şeklinde sunulmuştur.

** Arş. Gör.; Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, f.akgul@alparslan.edu.tr.

*** Dr. Öğr. Üyesi; Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, ef.caliskan@alparslan.edu.tr.

Guidelines for Textbook Preparation of the Board of Education and Discipline (BEI, 2022) into a checklist. Reliability was established by confirming a 94% consistency rate among the researchers. Internal validity was upheld by addressing the criteria with literature-backed support and cross-comparing the data. External validity was assured by explaining the research process and demonstrating its replicability for other researchers to apply through a step-by-step approach. The data were analyzed using descriptive analysis. The findings revealed several deficiencies in how the documents incorporated the criteria. Nevertheless, these shortcomings do not act as barriers to their usability.

Keywords: Textbook, Turkish, text, activity.

Giriş

Öğretim programlarındaki kazanımlar aracılığıyla öğrencilerin edinmeleri hedeflenen bilgi, beceri ve değerlerin sunulmasında materyal kullanımı oldukça önemlidir. Bu süreçte okullarda en yaygın başvurulan materyallerin ders kitapları olduğu ifade edilmektedir (Karaca, 2011; Önal ve Kaya, 2006; Taş ve Minaz, 2022; Ulusoy, 2015). Ders kitaplarının eğitim faaliyetinin merkezinde yer almalarının ve geçmişten günümüze kadar yerlerini korumalarının sebepleri, güncel gelişmelere bağlı olarak kolaylıkla yenilenebilen kaynaklar olmaları; öğrencilerin ne öğreneceklerini, öğretmenlerin neyi ve nasıl öğreteceklerini görmelerine olanak tanınmaları; kullanımlarının ve erişilebilirliklerinin kolay olması; maliyetinin devletin yetkili kuruluşları tarafından karşılanması; öğretim programlarındaki kazanımları toplu hâlde içlerinde barındırmaları; kazanımları görsellerle desteklenmiş metinler aracılığıyla sunmaları ve öğrencilerin kazanımları edinme durumlarını tespit etmeye yönelik ölçme-değerlendirme soru formları bulundurmalarıdır (Arslan Özer vd., 2019; Güzel ve Şimşek, 2012; Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 2021; Taş, 2022).

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne (2021) göre ders kitapları, bir derse ait bilgilerin öğrencilere aktarılması sürecinde öğrencilerin yaşlarına ve bilgi düzeylerine uygun, öğretim programları esas alınarak hazırlanan ve kullanımı en yaygın olan basılı öğretim materyalleridir. Bir başka deyişle, ders kitapları öğretim programlarıyla öğrenciler arasında aracılık rolü üstlenmektedirler (Gelfman vd., 2004). Ders kitapları yalnızca öğrencilerin öğrenme yaşantılarına yol gösteren yardımcı kaynaklar değil; öğretmenlerin de sınıf içi uygulamalarına rehberlik eden başat ders materyalleridir (Esen, 2003). Öğretim programlarının içeriğini öğretim ilkelerine uygun şekilde sunan tıpkı basılı materyaller olarak adlandırılan ders kitapları, öğrenmeyi kolaylaştıran ve dersin içeriğini oluşturan kazanımların edinilmesini sağlayan çeşitli metinleri, etkinlikleri, örnekleri ve alıştırmaları barındırmaktadırlar (MEB, 2012). Bu bilgiler ışığında ders kitaplarının öğrenme-öğretme sürecinin düzenlenmesinde önemli bir yeri olduğu (McGrath, 2013) söylenebilir. Bu durumu çoğu öğretmenin öğrencilerinin öğrenmesini hedefledikleri konuların öğretimine dair düzenlemeyi ders kitaplarındaki metinleri, etkinlikleri ve diğer içerikleri dikkate alarak yapmaları örneklendirmektedir (Kızılçaoğlu, 2003; Kurtde-Fidan ve Gedik, 2019). Öğretmenlerin öğrencilerine kazandırmayı hedefledikleri ve akademik alanların tümündeki başarıyla doğrudan ilintili konu alanlarından biri de ana dili öğretimidir (Sara Kuzu ve Durna, 2020). Ana dilde kazanılan yetkinliğin başta Türkçe dersi olmak üzere diğer derslerdeki başarıyı da artıracığı söylenebilir. Ana dil konu alanı kapsamında yer alan dinleme / izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin öğretiminde çoğu zaman Türkçe ders kitaplarındaki metinler ve metinlere ait etkinlikler temel alınmaktadır (Sara Kuzu ve Yalçınalp, 2023; Yalçınkılıç, 2010). Dinleme /

izleme, konuşma, okuma ve yazma şeklindeki dört temel dil becerisinin kazandırılmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerden yararlanılması (Çiftçi vd., 2007; MEB, 2019) ana dili öğretiminin Türkçe ders kitaplarının ve ders kitaplarındaki metinlerin nitelikleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan Güldenoğlu, 2023; İşeri, 2010). Kısaca Türkçe ders kitaplarının ve bu kitaplardaki metinlerin öğrencilerin temel dil becerilerinin geliştirilmesinde en sık kullanılan materyaller olması (Tarakcı ve Kayadibi, 2023) gerekçesiyle ve öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenme olanaklarından en iyi şekilde yararlanabilmeleri için ilgili materyallerin niteliğine dikkat etmeleri gerektiği (Kanno ve Onyechu, 2018) ifade edilebilir.

Türkçe dersi öğretim programına uygun şekilde hazırlanan ve Türkçeye dair bilgi, beceri ve yetkinliklerin öğrenilmesini destekleyen Türkçenin birincil kaynağı olarak betimlenen Türkçe ders kitaplarındaki (Mete vd., 2023) metinlerin seçiminde bazı hususların dikkate alınması gerektiği söylenebilir. Saltık'a (2018) göre Türkçe öğretiminin temel materyalleri olan düzeye uygun, Türkçenin anlatım olanaklarının yansıtıldığı yazınsal niteliği olan metinler, anlama ve anlatma becerilerinin gelişimini sağlamalarına ek olarak ana dili bilincinin ve sevgisinin kazanılmasına da destek olmaktadır. Mevcut çalışma kapsamında Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ve metinlere ait etkinliklerin incelenmesi söz konusu olduğu için okuma becerisinin ne olduğuna değinmekte fayda görülmektedir. Akyol (2013)'a göre okuma, okuyucunun metinden edindiği bilgileri ön bilgileriyle harmanlayarak yeniden yorumladığı ve anlamlandırmaya çalıştığı dinamik bir süreçtir. Temizkan'ın (2007) da ifade ettiği gibi sürekli değişim hâlinde olan öğrenim dünyasında değişmeyen tek şeyin yazılı ve görsel olarak sunulan bilginin okunup anlaşılması ve sonrasında değerlendirilmesi gerekliliği, temel dil becerilerinin öğrenilmesinde araç niteliği taşıyan metinlerin (Aslan, 2017; Kaya ve Aydın, 2023) önemini ortaya koymaktadır. Metinlerin öğrenim yaşamında hayati öneme sahip olması Türkçe ders kitaplarında yoğun bir şekilde okuma metinlerine yer verilmesine (Kaya ve Kardeş, 2019) sebep olmakta; ilgili metinlerin ana hatlarıyla anlaşılabilmesi için okuma becerisinin gelişmiş olması gerekmektedir (Bayram ve Aktaş, 2021). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunmasıyla okuma becerisinin gelişmesi ve okuma becerisinde kazanılan yetkinlikle de okunan metinlerin daha iyi anlaşılması, bir dil öğretim aracı olan metinlerle okuma becerisi arasında karşılıklı ilişki olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle okumanın bir öğrenme yolu olduğu da ifade edilebilir. Bu ilişki, mevcut çalışma kapsamında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) dördüncü sınıf düzeyindeki okuma becerisiyle ilgili kazanımların incelenmesini gerektirmiştir. Yapılan inceleme sonucunda dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin okuma becerisi alanında noktalama işaretlerine uygun sesli ve sessiz okuma yapabilme, vurgu, tonlama ve telaffuza uygun okuyabilme, metin türlerinin özelliklerine uygun okuyabilme, okuma stratejilerini okuma sırasında kullanabilme, kelimelerin anlam bilgisini gözeterek okuyabilme, okuduğu metni anlayabilme, okuduğu metinle ilgili soruları cevaplandırabilme, metnin konusunu, ana fikrini, metne uygun yeni bir başlığı, kahramanların özelliklerini belirleyebilme becerilerini kazanmalarının hedeflendiği tespit edilmiştir. Metinlerin içerisinde bulunduğu ders kitapları bağlamında incelenmesi oldukça önemlidir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının Ders Kitabı Hazırlama Kılavuzunda Geçen Ölçütlere (TTKB, 2022) göre ders kitapları, anayasa ve mevzuata uygun, bilimsel açıdan yeterli, eğitim ve öğretim programının kapsamıyla kazanımlarını karşılayacak kapasitede, görsellerle içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek şekilde planlanmış ve öğrencinin gelişim özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Bahsi geçen ölçütler, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının hazırlanmasında ve değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken ölçütlerdir. Bu

noktadan hareketle, ilkokul düzeyinde dil öğretiminde en sık kullanılan materyal olan Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ve metinlere ait etkinliklerin (Solak ve Yaylı, 2009; Ülger, 2018), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının Ders Kitabı Hazırlama Kılavuzunda Geçen Ölçütlere (TTKB, 2022) uygunluğunun araştırılmasının gerekli olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ilkokul dördüncü sınıfta okutulmak üzere kabul edilen Özgün ve MEB Yayınevi tarafından hazırlanmış olan Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ve metinlere ait etkinliklerin Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının Ders Kitabı Hazırlama Kılavuzunda Geçen Ölçütlere (TTKB, 2022) uygunluğunun araştırılması hedeflenmiştir. Erişilen yanıtların alan yazınında önemli bir boşluğu dolduracağı ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada, Özgün ve MEB Yayınevleri tarafından hazırlanmış olan dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ve metinlere ait etkinliklerin niteliği merak edilmiş ve ilgili içerikler ders kitabı hazırlama kılavuzunda geçen ölçütleri (TTKB, 2022) barındırmaları açısından incelenmiştir. Çalışmanın veri kaynaklarını oluşturan ilgili kitaplardaki okuma metinleri ve metinlere ait etkinlikler (dokümanlar) üzerinde herhangi bir müdahale yapılmadan incelenmiştir. Bu yönden çalışma temel betimsel araştırmalar içerisinde yer almaktadır (Karasar, 2019). Okuma metinlerinin ve metinlere ait etkinliklerin (dokümanların) içerisinde sözel ve görsel olmak üzere iki tür içerik bulunmaktadır. Bu içeriklere dair incelemenin dokümanlar üzerinden yapılması gerekçesiyle çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenmiştir.

1.2. Çalışmanın Veri Kaynağı

Çalışmanın veri kaynağını 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ve özel kurumlarda kullanılan Özgün ve MEB Yayınevi tarafından hazırlanmış olan dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri ve metinlere ait etkinlikler, başka bir ifadeyle dokümanlar oluşturmaktadır. İlgili dokümanlara genel ağ üzerinden erişilmiştir. Dokümanların seçiminde nitel araştırma yaklaşımında sıkça kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme kullanılmıştır. Benzeşik bir veri kaynağı oluşturmanın amacı, Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından belirgin bir alt grubu betimlemek olarak ifade edilmektedir. Ders kitaplarının her ikisinde de “Türkçe dersine yönelik olması”, “dördüncü sınıf düzeyine uygun olması”, “Tematik yaklaşım benimsenmesi” ve “Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından dördüncü sınıf Türkçe dersinde okutulabileceğine yönelik kabul alması” benzeşiklik ölçütleri olarak belirlenmiştir. Yukarıda söz edilen ilgili ölçütler Türkçe dersi öğretim programında da (MEB, 2019) açık bir şekilde verilmiş ve bu ölçütlerin tamamına seçilen dokümanlarda rastlanmıştır. İlgili ölçütleri sağlayan iki ders kitabı çalışmanın veri kaynaklarına ulaşılmasında kullanılan basılı materyaldir.

Çalışmanın veri kaynağını oluşturan 42 adet okuma metni ve metinlere ait etkinlikler (Tablo 1 ve Tablo 2’de belirtilen sayıda), Özgün ve MEB Yayınevleri tarafından hazırlanmış olan dördüncü sınıf Türkçe ders kitapları içerisinde 28. 02. 2022 / 28. 04. 2022 tarihleri aralığında tema isimleri benzerliğinden yola çıkılarak seçilmiştir. Her iki kitapta sekizer tema bulunmakta ve bu temaların 7 tanesinin ismi benzerlik göstermektedir. Aynı tema altında yer alan metinlerin içeriğinin de benzerlik göstereceği düşünülmüş; her iki kitapta isim benzerliği olan temalardan üçer tane metin seçilmiştir. Küçük ve benzeşik bir veri kaynağı üzerinden

karşılaştırmalar yoluyla çalışmanın hedefine daha kolay cevap bulunabileceği düşünülerek veri kaynağı benzeşik (homojen) örneklemeden faydalanarak oluşturulmuştur.

Çalışmanın veri kaynaklarına dair bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 1: Çalışmanın Veri Kaynaklarına İlişkin Bilgiler (Özgün Yayınevi Kaynağı)

Dokümanların Alındığı Kitapların Adları ve Yayınevleri	İncelenecek Dokümanların (Metinlerin) Alındığı Temaların Adları	İncelenecek Dokümanların (Metinlerin) Adları	Metne Ait İncelenecek Etkinlik Sayısı
	Millî Mücadele ve Atatürk	1.Çanakkale Türküsü	8
		2.Amerikalı Bir Çocuktan Mustafa Kemal’e Mektup Var	9
		3.Kastamonulu Safiye	12
	Erdemler	1.Arkaş	11
		2.Kirpi Masalı	10
		3.Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor	9
Özgün Yayınevi 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı	Bilim ve Teknoloji	1.Hızlı Düşünmek	7
		2.Elektronik Beyinlerle Dolu Bir Dünya	10
		3.Güneş’in Gittiği Gün	9
	Doğa ve Evren	1.Kardan Adamın Evi	9
		2.Termit Kolonisi	8
		3.Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan?	9
	Millî Kültürümüz	1.Babamızın Elleri	9
		2.Ye Kürküm Ye	9
		3.Dil Devrimi Yapılıyor	9
	Sağlık ve Spor	1.Elimde Değil	10
		2.Bütün Yollar Kalbe Çıkar	9
		3.Haydi Spora	10
	Sanat	1.Yokuş	8
		2.Padişahın Ebrusu	12
		3.Masalıcı Dede Pertev Naili Boratav	9

Tablo 2: Çalışmanın Veri Kaynaklarına İlişkin Bilgiler (MEB Yayınevi Kaynağı)

Dokümanların Alındığı Kitapların Adları ve Yayınevleri	İncelenecek Dokümanların (Metinlerin) Alındığı Temaların Adları	İncelenecek Dokümanların (Metinlerin) Adları	Metne Ait İncelenecek Etkinlik Sayısı
	Millî Mücadele ve Atatürk	1.Çok Kitap Okurdu	8
		2. Atatürk Aralarındaydı	9
		3. Efelerin Efesi, Hey Gidinin Efesi!	10
	Erdemler	1.Sevgi Çuvalı	11
		2. Ben Engelli Değilim Anne	9
		3. Sevmek Mutluluktur	9
	Bilim ve Teknoloji	1. Küçük Mucitler	

MEB Yayınevi 4. sınıf Türkçe Ders Kitabı	2. İcat Nasıl Yapılır?	8
	3. Robotların Efendisi: Cezeri	11
		10
Doğa ve Evren	1. Kaybolan Cennet	12
	2. Dağdaki Kaynak	10
	3. Evini Arayan Ardiç Tohumu	11
Millî Kültürümüz	1. Hep Büyük Efsanesi	11
	2. Kanlı Kavak	10
	3. Bir Fincan Kahve	10
Sağlık ve Spor	1. Gizemli Canlılar	10
	2. İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı	9
	3. Şifa Niyetine	10
Sanat	1. Nedir Bu Sanat?	10
	2. El Sanatlarını Yaşatalım	10
	3. Büyülü Kutu	10

1.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verilerinin toplanabilmesi amacıyla iki araştırmacı tarafından TTKB (2022) ders kitabı hazırlama kılavuzunda yer alan ölçütlerin temalar altında analiz maddelerine dönüştürülmesiyle kontrol listeleri hazırlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre, çalışmanın temelini oluşturan bir kuram ya da kavramsal çerçevenin bulunduğu durumlarda, veriler toplanmadan önce de bir kod listesi oluşturulabilir. Çalışmanın verilerinin toplanmasında kullanılacak olan 5 kontrol listesinin içeriğinde ve adlandırılmasında yine TTKB (2022) içerisindeki 5 farklı başlık gözetilmiştir. Kontrol listelerindeki temalar altında bulunan analiz maddeleri ise birbiriyle ilişkili olma durumuna göre gruplandırılmıştır. Kontrol listelerinin her biri farklı bir alt problemin cevabını verecek şekilde düzenlenmiştir. Kontrol listelerine dair bilgiler aşağıda sunulmuştur:

Çalışmada, dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde ve metinlere ait etkinliklerde anayasa ve kanunlara uygunluk yönünden bulunması gereken ölçütlerin bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla “Anayasa ve Kanunlara Uygunluk Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listesinde 32 analiz maddesi bulunmaktadır. İlgili içeriklerin bilimsel yeterliliğe dair ölçütleri bulundurma durumunu tespit etmek amacıyla “İçeriğin Bilimsel Olarak Yeterliliği Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listesinde 30 analiz maddesi bulunmaktadır. Yine bahsi geçen dokümanlara ait içeriklerde eğitim-öğretim programlarını kapsaması ve kazanımları karşılama yeterliliğine ilişkin ölçütlerin bulunma durumunu tespit etmek amacıyla “İçeriğin Eğitim-Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımlarını Karşılama Yeterliliği Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listesinde 36 analiz maddesi bulunmaktadır. Dokümanların dil ve anlatım yönünden gerekli ölçütleri barındırma durumunu tespit etmek amacıyla “Dil ve Anlatım Yeterliliği Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listesinde 13 analiz maddesi bulunmaktadır. Dokümanlardaki görsellerin ve içerik tasarımının öğrenmeyi destekleme ve gelişim özelliklerine uygun olma durumunu “Görsel ve İçerik Tasarımının Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte

Olmasıyla Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Kontrol listesinde 22 analiz maddesi bulunmaktadır. Tüm kontrol listelerinde yer alan ölçütlerin tamamı kapalı uçlu cevap vermeyi gerektirmektedir. İlgili kontrol listelerindeki ölçütlere ilişkin yanıtların “Tamamen Uygun Değil”, “Uygun Değil”, “Kısmen Uygun”, “Uygun” ve “Tamamen Uygun” şeklindeki seçeneklerin seçilmesiyle verilmesine uygun olarak tasarlanmıştır. 5’li likert tipi derecelendirme ölçeği şeklinde tasarlanmış kontrol listesinde her analiz maddesinin yanında araştırmacıların neden o seçeneği seçtiğine ilişkin açıklama yapmaya ihtiyaç duyacağı düşünülerek “Açıklayınız” kısmı da eklenmiştir.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verilerinin toplanması ve analiz edilmesi iki araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar daha önceden incelenmesine karar verilen her iki kitapta da ismi aynı olan 7 tema üzerinden toplam 42 okuma metnine ve metinlere ait etkinliklere ilişkin verileri, doğrudan TTKB (2022)’de yer alan ölçütlerden oluşan beş kontrol listesi aracılığıyla toplamışlardır. Kontrol listeleri bu çalışmanın hedefine ilişkin yanıtları içeren temaları da belirtmektedir. Verilerin analizine ilişkin çözümler yaklaşık iki ay sürmüştür.

Bu çalışmanın verileri, çalışmanın veri kaynağını oluşturan dokümanların içeriği beş kontrol listesi içerisinde yer alan ölçütlere göre betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Creswell’e (2002) göre doküman analizi, çalışma kapsamında incelenen olay ve olgulara ilişkin bilgiler içeren dokümanların ayrıntılı olarak taranmasıdır. Bu çalışmada araştırmacıların sözel ve görsel içerik barındıran dokümanların analizinde betimsel analiz kullanma gereksesi beş kontrol listesindeki analiz kodlarının veriler toplanmadan önce iki araştırmacı tarafından TTKB (2022)’de yer alan ölçütler dikkate alınarak hazırlanmasıdır. Yıldırım ve Şimşek (2016) kavramsal çerçevenin önceden belli olduğu çalışmalarda bir kod listesinin ve bu kodlara bağlı temaların oluşturulabileceği; ilgili kod ve temalara bağlı kalınarak verilerin analiz edilebileceğini belirtmektedirler. Bu analiz türüne de betimsel analiz denilmektedir. Kapalı uçlu ölçütlere ilişkin elde edilen veriler “(n=...)” şeklinde ifade edilmiştir. Bu tür analizde elde edilen bulgular, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulabilir. Her kapalı uçlu kodun (ölçütün) yanında bulunan “Açıklayınız” analiz birimi ise dokümanlara ilişkin verilerin toplandığı aşamada sözel açıklamalar yapılmasını gerektirmiştir. Morse’a (2016) göre aynı veri seti üzerinde çalışan araştırmacıların aynı veri setini farklı yorumlaması olağandır. Veri analizi sırasında kodlayıcıların bir araya gelerek ulaşılan kodlara yönelik uzlaşması nitel verilerin analizi sırasında güvenilirlik kontrolü sağlayacaktır. Bu çalışmada da benzer süreç izlenerek güvenilirlik kontrolü sağlanmıştır.

1.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Her iki araştırmacı da ders kitaplarında bulunması gereken ölçütlerin neler olması gerektiğine ilişkin alan yazını detaylı bir şekilde taradıktan sonra verileri analiz etmeye başlamışlardır. Bilgi eksikliği ve hatası olmadan elde edilen verilere ilişkin yapılan açıklamaların tamamen alan yazını destekli olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ayrıca çalışmanın verilerine ulaşılmasında materyal olarak kullanılan ders kitapları içerisindeki temaların isimlerinin de aynı olmasına dikkat edilerek içeriğin yanlılık içermemesi sağlanmıştır.

Bu çalışmada, Büyüköztürk ve diğerlerinin (2020) belirttiği gibi güvenilirlik, iki araştırmacı tarafından ölçütlere verilen yanıtlar arasındaki tutarlılığa “araştırmacı kontrolü”

yapılarak sağlanmıştır. Güvenilirlik, Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülüne göre %94 bulunmuş; güvenilirliğin sağlandığı görülmüştür. Güvenilirlik formülü: $\text{Güvenilirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği Sayısı}}{(\text{Görüş Birliği Sayısı} + \text{Görüş Ayrılığı Sayısı})}$ şeklinde hesaplanmaktadır. İç geçerlilik araştırmacılar tarafından veriler toplanmadan önce incelemeye temel oluşturacak ölçütlerle elde edilen sonuçların gerçeği yansıtmadığına bakılarak, TTKB (2022)'de yer alan ölçütler kullanılarak hazırlanan veri toplama araçlarındaki ölçütlere araştırmacıların uzun ve yoğun alan yazını taramaları sonucunda cevap vermeleriyle ve çalışmanın yürütücüsü iki araştırmacı tarafından elde edilen verilerin karşılaştırılması yapılarak sağlanmıştır. Dış geçerlilik veri toplama araçlarındaki ölçütlere ilişkin iki araştırmacı arasında uzlaşma sağlanarak; ilgili ölçütlerin çalışmanın kapsamını ne kadar yansıttığına bakılarak ve çalışmanın her aşaması detaylı bir şekilde tanımlanıp ilgili alanda çalışan diğer araştırmacıların sonuçları anlayarak başka sınıf düzeyleri ya da branşlara ait ders kitapları için de benzer çalışmaları yapmalarının kolaylaştırılmasıyla sağlanmıştır.

2. Bulgular

İncelenen dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri ve metinlere ait etkinliklerin alan yazınına uygunluk durumunun ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmanın bulguları her bir kontrol listesinin adından faydalanarak oluşturulan temalar altında sunulmuştur. Kontrol listelerindeki ölçütlere ilişkin verilen “Tamamen Uygun Değil”, “Uygun Değil”, “Kısmen Uygun”, “Uygun” ve “Tamamen Uygun” seçenekleri ve araştırmacıların açıklamalarına ilişkin içerikler kullanılarak bulgular detaylı bir şekilde verilmiştir. Özellikle alan yazınına uygunluk durumu açısından çarpıcı nitelikte (olumlu ve olumsuz ölçütler barındırma açısından) veri sunan bulgulara değinilmiştir. Yine kitaplardan okuma metinleri ve metinlere ait etkinliklere ilişkin görseller ve yazılı içerikler üzerinden yapılan alıntılarla da bulgular zenginleştirilmiştir. Çalışmada Özgün Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabından 21 metin ve ilgili metinlere ait 196 etkinlik ile MEB Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabından 21 metin ve ilgili metinlere ait 208 etkinliğe yönelik bulgular aşağıdaki gibidir:

Özgün Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 21 tane metne ait tür bilgisi: Hikâye edici metin (n=6), bilgilendirici metin (n=6), şiir (n=6), mektup (n=1) ve masal (n=2) şeklindedir. İlgili kitaptaki metinler (n=21), hem çeviri hem de kısaltılmış (n=3), sadece kısaltılmış (n=9), çeviri (n=2), anonim (n=1), yazarı belli ve kısaltılmadan verilen Türkçe yazılmış (n=6) metinlerden oluşmaktadır. MEB Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 21 tane metne ait tür bilgisi: Hikâye edici metin (n=3), bilgilendirici metin (n=10), şiir (n=4), fabl (n=1), fıkra (n=1), efsane (n=1) ve tiyatro oyunu (n=1) şeklindedir. İlgili kitaptaki metinler (n=21), bilgilendirici ve kısaltılmış metin (n=9), hikâye edici ve kısaltılmış metin (n=1), yazarı belli ve kısaltılmadan verilen Türkçe yazılmış (n=11) metinlerden oluşmaktadır.

Çalışmanın veri kaynağına dâhil edilen 42 metnin isimleri bir torba içerisine atılarak bir metin adı rastgele seçilmiş; seçilen okuma metnine ve metne ait etkinliklerin inceleme sürecine ve içeriğine aşağıda yer verilmiştir. Örnek olarak verilen okuma metni ve metne ait etkinliklere ilişkin açıklamalar, kontrol listelerindeki ölçütlere ilişkin verilen “Tamamen Uygun Değil”, “Uygun Değil”, “Kısmen Uygun”, “Uygun” ve “Tamamen Uygun” seçeneklerine yönelik araştırmacıların yaptığı açıklamalardır. Bu açıklamalara ek olarak ilgili ölçütlerin sağlanma durumları (n=...) olarak da sunulmuştur.

İncelenen Metnin Künyesi:**Yayınevi:** Özgün Yayınevi**Yazar:** Işıl Uğur Yalçın**Metnin Yer Aldığı Tema Adı ve Sırası:** Sanat Teması (5. Tema)**İncelenecek Metin ve Etkinlikler:** “Masalcı Dede Pertev Naili Boratav” metni ve etkinlikleri**İncelenecek Sayfa Aralığı:** 132-138**Basım tarihi:** 2019**Metnin türü:** Bilgilendirici metin

Resim 1: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metni ve metne ait hazırlık çalışması, s. 132-133.

Metne ait iki sorudan oluşan hazırlık çalışması için kullanılan şemalar her metinde aynı şekilde kullanılmıştır. Keser (2004) ders kitaplarında şemaların yerleştirilmesinde monotonluktan kaçınılması, kitap sayfalarında şemaların hep aynı yerlere, aynı tür çerçevelere yerleştirilmemesi ve aynı büyüklükte olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu söylemden hareketle metne ait hazırlık çalışmaları için kullanılan şemaların sıradan ve sıkıcı olduğu ifade edilebilir. Bunun yerine metnin içeriğini etkili bir şekilde desteklemesi (Şahin, 2014) amacıyla masal kahramanlarını içeren bir şema kullanılabilirdi. Metin, öğrencilerin seviyesine uygun değildir. Metindeki kelime sayısı 253'tür; üçüncü ve dördüncü sınıf düzeyindeki öğrenciler için 100-200 kelime arası metinlerin okuma becerisinin geliştirilmesi amacıyla verilmesi uygun görülmektedir (Akyol, 2008; Çeliktürk Sezgin ve Akyol, 2015; Yılmaz ve Korkmaz, 2017).

Resim 2: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait görseller, s. 132-133.

Metin içerisinde yer alan iki görselden sol tarafta bulunan görselde iki erkek bir kadın, sağ taraftaki görselde ise beş erkek bir kadın bulunmaktadır. Anayasa ve kanunlara uygunluk yönünden değerlendirilmesine ilişkin kontrol listesindeki “İçerikte kadın-erkek eşitliği gözetilmiştir.” ölçütü ilgili görsellerde kadın - erkek sayılarında eşitsizlik görülse dahi bu ölçütün sağlanmadığına karar verebilmek için kitabın içindeki tüm görsellerin incelenmesi gerekmektedir (Yaylı ve Çınar, 2014). Ayrıca bu metne ve metnin etkinliklerine ait görsellerin hiçbirinin altına alıntı yerleri eklenmemiştir. Bu yönüyle incelenen metin ve metne ait etkinlikler için verilmiş olan görsellerin hiçbirinde anayasa ve kanunlara uygunluk yönünden değerlendirilmesine ilişkin kontrol listesindeki “İçerikteki görsel ve yazılı unsurlara ilişkin alıntı ve atıflar telif haklarına uygun bir şekilde yapılmıştır.” ölçütüne uyulmadığı da tespit edilmiştir. Metne ait etkinliklere yönelik beş kontrol listesinde yer alan ölçütler dikkate alınarak yapılan incelenme aşağıda yer almaktadır:

1. ETKİNLİK

a. Metinde geçen aşağıdaki kelimelerin ve kelime grubunun anlamını önce tahmin ediniz. Sonra bunların anlamını sözlükten bulup yazınız.

<p>halk bilimi</p> <p>Tahminim:</p> <p>Anlamı:</p>	<p>kültür</p> <p>Tahminim:</p> <p>Anlamı:</p>
<p>edebiyat</p> <p>Tahminim:</p> <p>Anlamı:</p>	<p>arşiv</p> <p>Tahminim:</p> <p>Anlamı:</p>

b. Aşağıda, metinde geçen bazı kelimelerin anlamları verilmiştir. Bunları uygun kelimelerle eşleştiriniz.

Kısa ve özlu anlatımı olan güldürücü hikâye.	masal
Eski çağlardan beri anlatılan, olağanüstü varlıklar, olayları konu edinen hayali hikâye.	türkü
Hayale dayanan, olağanüstü olayları anlatan edebî tür.	efsane
Bir kahramanlık hikâyesini veya olayı anlatan halk şiri.	destan
Halk ezgileriyle söylenen sözler, şarkılar.	fıkra
Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü.	

Resim 3: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 1. etkinlik, s. 134.

Birinci etkinlikte kullanılan kelimeler temanın içeriğiyle ve metinle uyum içerisindedir. Metinde halktan, onların ortaya koyduğu edebiyattan ve kültürden bahsedilmektedir. Birinci etkinliğin metinden sonra verilmemesi gerekirdi. Çünkü öğrenciler ilgili etkinliği tamamladıktan sonra metinle ilgili okuduğunu anlama etkinliği yaparken hikâyeyi unutabilir. Bu gerekçe ile birinci etkinlikte metne yönelik okuduğunu anlama etkinlikleri yer almalıydı. Hikâye

içerisinde ve bu etkinliğin “a” bölümünde kullanılan “halk bilimi, arşiv, kültür, edebiyat” kelimeleri çocuklar tarafından bilinemeyebilir ya da anlamının tahmin edilmesi zor olabilir. Öğrencilerin söz varlığı içerisinde olmadığı düşünülen kelimelerin verilmesi güçlü metin bağlamları içerisinde verilmesi, yeni kelimelerin öğretimi için etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Göçer, 2009; Güneş, 2013; Yaman ve Akkaya, 2012). Bu yönüyle ilgili etkinliğin kelime öğretimi için işlevsel olduğu belirtilebilir. Etkinliğin “b” bölümünde ise edebî türlere ilişkin bazı kısa açıklamalar verilip açıklamalarla edebî türlerin eşleştirilmesi istenmiştir. Açıklamalar iki uzmanın değerlendirmesine göre de net değildir ve öğrencilerin seviyesi için biraz zor olduğu kabul edilebilir. Edebî türlere ilişkin detaylı bir açıklama metin içerisinde yer almamaktadır. Bu durum da öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya sevk etmektedir. Birinci etkinliğin MEB (2019) tarafından sunulan öğretim programında yer alan kazanımlara uygunluğu ise şu şekildedir:

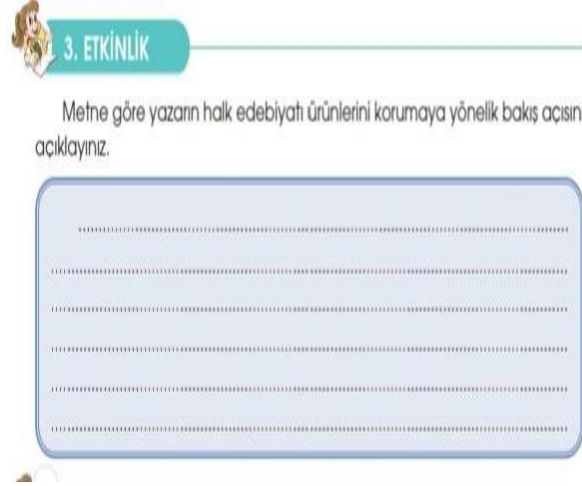
Konuşma becerisi alanında ilgili etkinliğin MEB (2019) içerisinde yer alan kazanımlara uygunluğu: “T.4.2.1. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.” ve bu kazanım temelinde etkinliğin kazanımla uyumlu; içeriğin anlaşılır olduğu ve verilen metinle etkinliğin bütünlük sağladığı tespit edilmiştir. Okuma becerisi alanında ise ilgili etkinliğin MEB (2019) içerisinde yer alan kazanımlara uygunluğu: “T.4.3.12. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.” ve bu kazanım temelinde etkinliğin öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarının anlamlarını sözlükten kontrol etmeleri; yeni öğrendikleri kelimelerle ve kelime gruplarıyla sözlük oluşturmalarının sağlanmasının amaçlandığı tespit edilmiştir.

Resim 4: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 2.etkinlik, s. 135.

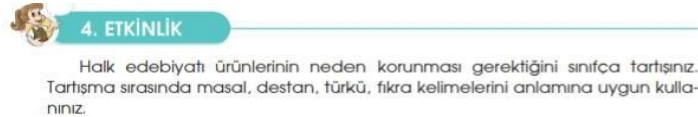
İkinci etkinlikte verilen sorularla metin arasında ilişki bulunduğu; ilgili soruların MEB (2019) içerisinde yer alan üçüncü beceri alanı olan okuma kazanımlarıyla arasında uyum olduğu; etkinliğin şeması incelendiğinde ise şemanın sayfa renginden farklı olmasının etkinliği daha dikkat çekici yaptığı tespit edilmiştir. Bu özelliklere ek olarak ilgili etkinlik, öğrencilerin metnin içeriğinde yer alan bilgileri pekiştirmelerinde ve metnin içeriğini unutmadan cevaplandırmalarında etkili olduğu varsayılarak birinci etkinlik olarak verilmesinin uygun olabileceği düşünülmektedir. Etkinliğin okumanın alt kazanımlarından olan okuduğunu anlama

becerisini geliştirmeye yönelik olduğu düşünüldüğünde “T.4.3.18. Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.” kazanımıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. İlgili kazanım doğrultusunda etkinlik yorumlandığında etkinliğin anlaşılır, metinle arasında bütünlük ve öğrencilerin seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

Resim 5: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 3.etkinlik, s. 135.

Üçüncü etkinlikte metinle ilgili bir içeriğe yönelik açıklama istendiği için öğrencinin okuduğu içeriği unutmaması gerekir. Bu gerekçeden dolayı ilgili etkinliğin birinci etkinlikten sonra verilmesinin daha uygun olduğu düşünülmektedir. Etkinliğe ait şemanın da sayfa renginden farklı renkte olması gerekçesiyle ilgi ve dikkat çekici olduğu söylenebilir. Etkinlikte metin bağlamından ve bilimsellikten uzaklaşmadığı da tespit edilmiştir. Etkinliğin okuduğunu anlama becerisini yokladığı göz önünde bulundurularak MEB (2019) içerisinde yer alan “T.4.3.18. Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.” ve “T.4.3.28. Okudukları ile ilgili çıkarımlar yapar.” kazanımları ile metin arasında uyum olduğu tespit edilmiştir. Bu kazanımlarla öğrencilerin neden-sonuç, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme gibi çıkarımlar yapmaları; metinde işaret edilen problem durumlarını tespit etmeleri ve bunlara ilişkin farklı çözüm yolları bulmaları ve yazarın olaylara bakış açısını belirlemelerinin sağlanmasının amaçlandığı tespit edilmiştir.

Resim 6: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 4.etkinlik, s. 135.

Dördüncü etkinliğin metinle ve metnin bulunduğu temayla arasında uyum olsa da daha önceden ilgili halk edebiyat ürünlerine ilişkin sınırlı düzeyde bilgi verilmesinin etkinliğin etkililiğini azalttığı tespit edilmiştir. Etkinlik için kullanılan şemanın sayfa renginden farklı renkte olmaması da etkinliğin dikkat çekiciliğini azaltmıştır. Etkinliğin konuşma ve okuma becerilerini geliştirmeye yönelik bazı kazanımlarla arasında uyum olduğu tespit edilmiştir. Bu kazanımlar konuşma kazanımları boyutunda şu şekildedir: “T.4.2.2. Hazırlıksız konuşmalar yapar.” ve “T.4.2.5. Sınıf içerisindeki tartışma ve konuşmalara katılır.” İlgili kazanımlarla öğrencilerin konuşma / tartışma sürecinde kendi düşüncelerini ifade etmeleri için teşvik edilmelerinin, farklı bakış açılarına anlayışla yaklaşmalarının ve bir konuşma / tartışmadaki bakış açılarını ayırt etmelerinin sağlanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

5. ETKİNLİK

a. "Masalcı Dede Pertev Naili Boratav" başlıklı metin, bilgilendirici metin midir, hikâye edici metin midir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.

b. Türüne göre bu metnin bölümlerini adlandırınız. Bu bölümlerin hangi cümlelerle başlayıp hangi cümlelerle sona erdiğini ilgili kutucuklara yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Resim 7: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 5. etkinlik, s. 136.

Beşinci etkinlik "a" ve "b" şeklinde iki içeriğe yönelik hazırlanmıştır. İlk içerikte metnin türünün ne olduğunun örneklerle açıklanması istenirken ikinci içerikte metnin türüne göre metnin bölümlerinin yazılması istenmiş fakat verilen boşluk yazma görevi için yeterli değildir. Etkinliğe ait şemaların sayfa renginden farklı bir renkte verilmesi etkinliğin dikkat ve ilgi çekici olmasını sağlamıştır. Bu etkinlikte yer alan "a" bölümünün "T.4.3.23. Metin türlerini ayırt eder." okuma becerisine ilişkin kazanımla "b" bölümünün "T.4.3.24. Hikâye edici ve bilgilendirici metinleri oluşturan öğeleri tanıır." okuma becerisine ilişkin kazanımla arasında uyum olduğu tespit edilmiştir.

6. ETKİNLİK

a. Defterinize yazdığınız masal ve oyun tekerlemelerini arkadaşlarınıza okuyunuz.

b. Aşağıdaki masal tekerlemelerinden hangisinin masalların başında, hangisinin masalların ortasında, hangisinin masalların sonunda kullanıldığı hakkında arkadaşlarınızla tartışınız.

"Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Develer tellal iken, pireler berber iken... Ben annemin beşiğini tıngır mingir sallar iken..."

"Onlar ermiş muradına, biz cıkalım kerevetine."

"Az gittik, uz gittik, dere tepe düz gittik. Altı ay, bir güz gittik. Bir de ne görelim? Bir arpa boyu yol gitmemişiz."

Resim 8: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 6. etkinlik, s. 136.

Altıncı etkinlikte "a" ve "b" şeklinde iki içeriğe yönelik olarak verilmiştir. "a" bölümündeki "Defterinize yazdığımız masal ve oyun tekerlemelerini arkadaşlarınıza okuyunuz." şeklinde verilen görevin yanlış olduğu belirtilebilir. Çünkü daha önceden verilen etkinliklerde ve bu etkinlikte masal ve oyun tekerlemesi yazılmasına ilişkin bir içeriğe rastlanmamıştır. Sayfa rengiyle aynı renkte bir şema kullanılmasının ise etkinliğin dikkat ve ilgi çekici olmasını engellediği söylenebilir. "b" bölümünde ise masal tekerlemelerinin sırası sorulduğu görülmektedir. Bu görevin de yanlış olduğu söylenebilir. Çünkü çeşitli tekerlemeler verilmiş olsa bile tekerlemelerin sırasına ilişkin metinde bilgi yer almamaktadır. Tekermelerle ilgili daha önceden bilgi verilmemiş olması da bu etkinliğin konudan bağımsız olduğunu göstermektedir. Çünkü metinde bir bilim adamının masalları nasıl topladığı anlatılmış; masalların ve destanların önemi üzerinde durulmuştur. "a" bölümünde verilen etkinliğin ise "T.4.4.12. Yazdıklarını paylaşır." yazma becerisi alanındaki kazanımla arasında uyum olduğu tespit edilmiştir.

7. ETKİNLİK

- a. En sevdiğiniz masalı ana hatlarıyla arkadaşlarınıza anlatınız.
- b. Aşağıdaki açıklamalardan anlattığınız masalın içeriğine uygun olanları belirleyip başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

- Kısa ve özlü anlatımı olan güldürücü bir metindir.
- Hayale dayalı olayları içermektedir.
- İnsanların başından geçen olayları anlatmaktadır.
- Hayvanların başından geçen olayları anlatmaktadır.
- Kahramanlar; cadı, dev, peri gibi varlıklardır.
- Konusu olağanüstü olaylardan oluşmaktadır.
- Gerçek ve tasarlanmış olayları anlatmaktadır.

Resim 9: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 7. etkinlik, s. 137.

Yedinci etkinlikte “a” ve “b” şeklinde iki içeriğe yönelik görev verilmiştir. “a” bölümünde hazırlıksız konuşmayı gerektiren bir görev verilmesi öğrencinin konuşma becerisini geliştirmeye yönelik olması açısından nitelikli bulunmuştur. “b” bölümünde ise okuma metnini oluşturan masalın özellikleri buldurulmaya çalışılmış fakat daha önce masalın içeriği hakkında detaylı bir içerik bulunmamasıyla birlikte ilgili masalın özelliklerine ilişkin bir araştırma görevi de verilmemiştir.

8. ETKİNLİK

Aşağıdaki kelimelerin zıt anlamlılarını karşılarına yazınız.

Kelime	Zıt Anlamı	Kelime	Zıt Anlamı
acı	tenha
aşağı	şişman
barış	fakir
bayat	ıslak
dağınık	zararlı
özgür	zor
parlak	yumuşak
pahalı	derin
uzak	hafif

Resim 10: Masalcı Dede Pertev Naili Boratav Metnine ait 8. etkinlik, s. 137.

Sekizinci etkinlikte verilen “acı, aşağı, barış, bayat, dağınık, özgür, parlak, pahalı, uzak, tenha, şişman, fakir, ıslak, zararlı, zor, yumuşak, derin, hafif” kelimelerinin zıt anlamlısının öğrenci tarafından bulunarak yazılması istenmiştir. Bu etkinlik öğrencilerin düzeyine uygundur (MEB, 2019) fakat verilen kelimeler metinle ve temayla bütünlük sağlamamaktadır. Bu gerekçeyle ilgili etkinliğin bütünlüğü bozduğu söylenebilir. Şemanın sayfa renginden farklı bir renkte verilmesi ise etkinliğin dikkat çekici olmasını sağlamıştır.

MASALCI DEDE PERTEV NAILİ BORATAV

9. ETKİNLİK

a. Aşağıdaki cümleleri, verilen sayılardan uygun olanı yazarak tamamlayınız.

iki 3. altıncı 7 yüz üç yüz altmış beş 11.00
dokuz beş gece 10 II. 25 1.204 V.

Haftanın günü cumartesidir.
Bir yıl gündür.
Sınavda sorunun 97'sini doğru yanıtlamış.
..... hafta sonra ocak ayı sona erecek.
Kardeşim bu yıl sınıfa gidiyor.
Saat 'de uyumayı alışkanlık haline getirmiş.
Pazardan kilogram patates aldık.
..... Kasım'da saat sirenler çalar.
Okulumuzda binden fazla (.....) öğrenci öğrenim görüyor.
..... Dünya Savaşı'yla ilgili bilgileri ansiklopedinin cildinde buldum.

b. Sayıların yazımıyla ilgili aşağıdaki açıklamalardan doğru olanların başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

Sayılar harflerle de yazılabilir.
 Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar harflerle yazılarken kelimeler bütüklük yazılır.
 Dört veya daha çok basamaklı sayılar rakamlarla yazılarken sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına iki nokta konur.
 Saatler ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir.
 Romen rakamları savaş adlarında, kitap ve ansiklopedi ciltlerinin sıralanmasında kullanılabilir.
 Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir.

Resim 11: Masalçı Dede Pertev Naili Boratav metnine ait 9. etkinlik, s. 138.

Dokuzuncu etkinlikte “a” ve “b” şeklinde iki farklı içeriğe yönelik görev istendiği görülmektedir. “a” bölümünde MEB’de (2019) birinci sınıf düzeyinde yer alan “T.1.4.8. Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır.” şeklindeki kazanıma yönelik bir görev bulunmaktadır. Bu görevde, dil bilgisi alanında yer alacak olan görevlerin tekrar amaçlı da verilmesi gerektiği düşünülerek görevin kapsamında bir problem olmadığı söylenebilirken etkinlikte örnek olarak kullanılan cümlelerin metin dışından seçilmiş olmasının etkinliğin anlamlılık ve etkililik düzeyini artırdığı söylenebilir. Bu yönüyle ilgili etkinliğin metin dışı anlam kurmayı sağladığı ifade edilebilir. “b” bölümünde verilen etkinliğin “a” bölümünde verilen etkinliği tamamlar nitelikte olduğu; etkinliklerin birlikte bir bütünlük sağladığı ve ilgili kazanımın pekiştirilmesini sağladıkları tespit edilmiştir. Etkinliğe ait şemanın sayfa renginden farklı bir renkte verilmesinin de yine etkinliğin dikkat çekici olmasını sağladığı söylenebilir. “a” ve “b” bölümlerinde verilen görevlerin “T.4.4.17. Sayıları doğru yazar. Sayıların harflerle yazımı, birden fazla kelimedenden oluşan sayıların yazımı, Romen rakamlarının yazımı üzerinde durulur.” yazma becerisi alanında bulunan kazanımla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Kontrol listelerindeki maddelere ilişkin metnin ve metne bağlı etkinliklerin genel değerlendirilmesi: “Masalçı Dede Pertev Naili Boratav” metni ve etkinliklerinde birinci kontrol listesi olan “Anayasa ve Kanunlara Uygunluk Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” içerisinde yer alan “İçerikte kadın-erkek eşitliği gözetilmemiştir.” ölçütüne metne ait görsellerde kadın ve erkeklerin eşit sayıda olmamasından dolayı uyulmadığı; aynı kontrol listesindeki “İçerikte farklı engel durumlarını yansıtan görsel ve / veya yazılı unsurlara yer verilmiştir.” ölçütüne ise metin ve metne ait etkinliklerin görsellerinin hiçbirinde engelli bireylerin yer almaması gerekçesiyle uyulmadığı; yine aynı kontrol listesinde yer alan “İçerikteki görsel ve yazılı unsurlara ilişkin alıntı ve atıflar telif haklarına uygun bir şekilde yapılmıştır.” ölçütüne de metinlerle ilgili alıntılara yer verilse de görsel eğer alıntıysa (bununla ilgili bir bilgi yok) herhangi bir atıf ifadesine rastlanmamıştır.

“Masalçı Dede Pertev Naili Boratav” metni ve etkinliklerinde ikinci kontrol listesi olan “İçeriğin Bilimsel Olarak Yeterliliği Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi”

içerisinde yer alan “İçerikte kavram yanlışlığı oluşturacak hatalı genellemeler, tutarsızlıklar ve çelişkiye yol açabilecek bilgiler bulunmamaktadır.” ölçütüne altıncı etkinliğin “a” bölümünde uyulmamıştır. Çünkü deftere yazılan masal ve oyun tekerlemelerinin okunması istenmiş fakat daha önceki etkinliklerde veya ilgili etkinliğin herhangi bir bölümünde masal ve oyun tekerlemesi yazılması istenmemiştir. İlgili kontrol listesinde “İçerikte bilgi eksikliği ve hatası bulunmamaktadır.” ölçütüne ise görsellere dair alt yazı verilmemesi sebebiyle uyulmadığı tespit edilmiştir. Yine görsellere dair alt yazı yetersizliği aynı kontrol listesinde yer alan “Görsele ait alt yazı ile görsel arasında uyum bulunmaktadır.” ve “Görsellere ait alt yazılarda, görselde verilen eserin ismi, varsa sanatçısı, dönemi, bulunduğu ya da sergilendiği yer verilmiştir.” ölçütlerinin sağlanmadığını da göstermektedir.

“Masalcı Dede Pertev Naili Boratav” metninde ve etkinliklerinde üçüncü kontrol listesi olan “İçeriğin Eğitim ve Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımlarını Karşılama Yeterliliği Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” içerisinde yer alan “İçerikler temalarla ve kendi içlerinde tutarlı bir şekilde verilmiştir.” ölçütüne sekizinci etkinlikte yer alan kelimelerin metin veya tema ile ilişkili olmaması ve dokuzuncu etkinlikte verilen büyük harf ve noktalama işaretlerinin kullanımına ilişkin içeriğin de yine metin içerisindeki cümlelerden oluşmaması tema ve metinle bütünlük sağlanmadığını göstermektedir. Yine bu etkinliklerde aynı kontrol listesinde yer alan “Etkinlikler ilgili olduğu metnin içeriği ile uyumludur.” ölçütünün de sağlanmadığı söylenebilir. Aynı kontrol listesindeki “Metinler ve metinlere ait etkinliklerde değerlere yer verilmiştir. Hangi değere yer verildiği ise dipnot, açıklama, işaret vb. ile sunulmuştur.” ölçütüne ise metin ve etkinliklerde değerler verilmiş olmasına rağmen bunların hangi değer olduğuna dair herhangi bir açıklama verilmemesinden dolayı uyulmadığı tespit edilmiştir. İlgili kontrol listesindeki “İçeriklere yedirilen kazanımlardan gerçekleşmesinde ön koşulluluk gerektirenler sıralı olarak verilmiştir.” ölçütüne ise altıncı etkinliğin “a” bölümünde masal ve oyun yazılması istenmeden yazıldığı varsayılarak yazılanların okunması istenmiştir. Yazılı bir içerik olmadan okuma yapılamayacağı için ilgili ölçüt sağlanamamıştır. “İçerik, görsel, grafik, harita okuma gibi becerilerle yorumlama, analiz ve değerlendirme gibi üst düzey becerileri geliştirmeye uygun bir şekilde düzenlenmiştir.” ölçütüne verilen dokuz etkinlikte en fazla uygulama düzeyinde (masal ve oyun tekerlemesi yazma görevi) içerik bulunması gerekçesiyle uyulmadığı tespit edilmiştir. Yine “Tema içerisinde sunulacak beceri ve kazanımlar tema başlangıcında görsel özetleyicilerle birlikte verilmiştir.” ölçütüne de tema başlangıçlarında bu tarz bir özetlemeye yer verilmediği için uyulmadığı tespit edilmiştir.

“Masalcı Dede Pertev Naili Boratav” metni ve etkinliklerinde dördüncü kontrol listesi olan “Dil ve Anlatım Yeterliliği Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” içerisinde yer alan tüm ölçütlere metin ve metin altı etkinliklerin tamamında uyulduğu tespit edilmiştir. “Masalcı Pertev Naili Boratav” metni ve etkinliklerinde beşinci kontrol listesi olan “Görsel Tasarımın ve İçerik Tasarımının Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte Olması ve Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesine İlişkin Kontrol Listesi” içerisinde yer alan “Metinler ve metinlere ait etkinlikler arasında bütünlük oluşturacak şekilde hazırlanmıştır.” ölçütüne de yine metne ait sekiz ve dokuzuncu etkinliğin metinle ilişkili olmaması gerekçesiyle uyulmadığı tespit edilmiştir. Bahsi geçen ölçütler dışında kalan ve kontrol listelerinde yer alan diğer ölçütler ilgili metin ve metne ait etkinlikler için sağlanmıştır. İncelenen diğer metinlere ilişkin bulgular aşağıdaki bölümde her kitapta yer alan metin ve metinlere ait etkinlikler için ayrı ayrı verilmiştir.

2.1. Anayasa ve Kanunlara Uygunluk Temasına İlişkin Bulgular

TTKB (2022) içerisinde yer alan ilk genel ölçüt “Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata aykırılık bulunmamalıdır.” ilkesidir. Bu yönüyle her iki yayınevine ait kitaplarda veri kaynağı grubunu oluşturan metinler ve metinlere ait etkinliklerde herhangi bir aykırılığa rastlanmamıştır. İlgili metinler ve metinlere ait etkinliklerde bazı ölçütlere uyulmamış olsa da bu uyumsuzlukların incelenen kitapların kullanımına aykırı engeller olmadığı görülmektedir. İncelenen kitapların 2021-2022 eğitim-öğretim sürecinde ilkokullarda okutulması; Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nde (MEB, 2021) yer alan on dokuzuncu maddedeki ölçütleri sağlayarak inceleme panellerinden geçtiğini göstermektedir. Bu açıklamaya yönelik olarak metinlerin ve metinlere bağlı etkinliklerin bazılarında ilgili kontrol listesinde yer alan ölçütlerden bazılarına uyulmadığını aşağıdaki verilerle daha açık hâle getirmekte fayda görülmektedir.

Özgün Yayınevi’ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 21 metinden (n=0) hiçbirinde ilgili kontrol listesinde yer alan yirmi altıncı ölçüte uyulmadığı; beşinci ölçüte ise ilgili metinlerden (n=11) tanesinde uyulduğu; otuz birinci ölçüte de yine hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı tespit edilmiştir. Bu kitapta yer alan (n=196) etkinliklerde ise bahsi geçen 3 maddenin hiçbirine uyulmadığı da belirlenmiştir. MEB Yayınevi’ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 21 metinden yalnızca (n=1) tanesinde ilgili kontrol listesinde yer alan yirmi altıncı ölçüte uyulduğu (tek bir engel grubu verilmiş); beşinci ölçüte ise hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı; otuz birinci ölçüte de yine hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı tespit edilmiştir. Bu kitapta yer alan (n=208) etkinliklerde ise yukarıda bahsi geçen 3 ölçüte uyulmadığı tespit edilmiştir. Yirmi altıncı ölçüte ilişkin verilen örneği aşağıdaki alanda görebilirsiniz.

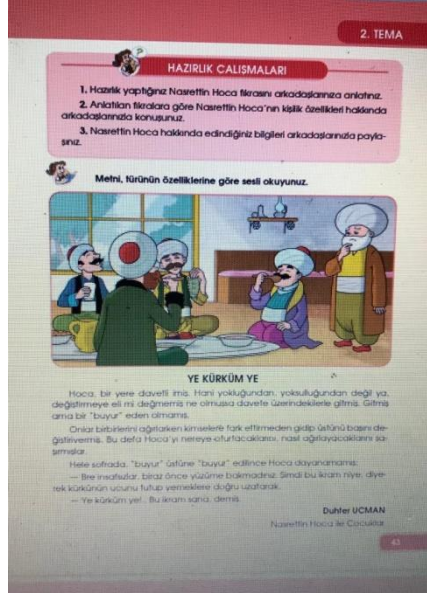

Resim 12: “İçerikte farklı engel durumlarını yansıtan görsel ve / veya yazılı unsurlara yer verilmiştir.” ölçütünün sınırlı düzeyde sağlandığı tek örnek olduğuna ilişkin örnek, MEB kitabı, s. 81.

2.2. İçeriğin Bilimsel Olarak Yeterliliği Temasına İlişkin Bulgular

TTKB (2022) içerisinde yer alan ikinci genel ölçüt “İçeriğin bilimsel yeterliliği yönünden eksiklik ve hata bulunmamalıdır.” ilkesidir. Bu yönüyle her iki yayınevine ait kitaplardaki incelenen metinler ve metinlere ait etkinliklerde herhangi bir aykırılığa rastlanmamıştır fakat içeriklerin bazılarında ilgili kontrol listesinde yer alan ölçütlerden bazıları sağlanmamıştır. Bu durumu aşağıdaki verilerle daha açık hâle getirmekte fayda görülmektedir.

Özgün Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 21 metinden (n=0) hiçbirinde ilgili kontrol listesinde yer alan onuncu ve on birinci ölçüte uyulmadığı; ikinci ölçüte ise ilgili metinlerden (n=2) tanesinde uyulmadığı; altıncı ölçüte ise hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı tespit edilmiştir. Bu tespit hiçbir görselin altında alıntı yapıldığı kaynak, yazar vb. bilgilerin verilmemesinden kaynaklı olarak yapılmıştır. Bu kitapta yer alan (n=196) etkinlikten hiçbirinde bahsi geçen altıncı, onuncu ve on birinci ölçütün bilgi eksikliği boyutuna uyulmadığı da tespit edilmiştir.

Resim 13: On ve on birinci ölçüte uyulmadığına ilişkin örnek, Özgün Yayınevi'ne ait kitap, s. 43.

MEB Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 21 metinden (n=0) hiçbirinde ilgili kontrol listesinde yer alan onuncu ve on birinci ölçüte uyulmadığı; ikinci ölçüte ilgili metinlerden (n=4) tanesinde uyulmadığı; altıncı ölçüte ise hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı tespit edilmiştir. Bu tespit hiçbir görselin altında alıntı yapıldığı kaynak, yazar vb. bilgilerin verilmemesinden kaynaklı olarak yapılmıştır. Bu kitapta yer alan (n=208) etkinlikten hiçbirinde bahsi geçen altıncı, onuncu ve on birinci ölçütün bilgi eksikliği boyutuna uyulmadığı da tespit edilmiştir.

2.3. İçeriğin Eğitim ve Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımlarını Karşılama Yeterliliği Temasına İlişkin Bulgular

TTKB (2022) içerisinde yer alan üçüncü genel ölçüt “İçeriğin eğitim ve öğretim programının kapsamını ve kazanımlarını karşılama yeterliliği yönünden eksiklik bulunmamalıdır.” ilkesidir. Bu yönüyle her iki yayınevine ait kitaplarda veri kaynağı grubunu oluşturan metinler ve metinlere ait etkinliklerde herhangi bir aykırılığa rastlanmamıştır fakat metinler ve metinlere bağlı etkinliklerin bazılarında ilgili kontrol listesinde yer alan ölçütlerden bazılarında uyulmamıştır. Bu durumu aşağıdaki verilerle daha açık hâle getirmekte fayda görülmektedir. Özgün Yayınevi'ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 21 metne ait kelime sayısı şu şekildedir: “Millî Mücadele ve Atatürk” temasındaki Çanakkale Türküsü (n=50), Amerikalı Bir Çocuktan Mustafa Kemal’e Mektup Var (n=501), Kastamonulu Safiye (n=506); “Erdemler” temasındaki Arkadaş (n=12), Kirpi Masalı (n=195), Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor (n=288); “Bilim ve Teknoloji” temasındaki Hızlı Düşünmek (n=114), Elektronik Beyinlerle Dolu Bir Dünya (n=401), Güneş’in Gittiği Gün (n=456); “Doğa ve Evren”

temasındaki Kardan Adamın Evi (n=112), Termit Kolonisi (n=152), Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan? (n=235); “Millî Kültürümüz” temasındaki Babamızın Elleri (n=54), Ye Kürküm Ye (n=81), Dil Devrimi Yapılıyor (n=436); “Sağlık ve Spor” temasındaki Elimde Değil (n=669), Bütün Yollar Kalbe Çıkar (n=453), Haydi Spora (n=339); “Sanat” temasındaki Yokuş (n=67), Padişahın Ebrusu (n=386) ve Masalcı Dede Pertev Naili Boratav metni ise (n=253) kelimedenden oluşmaktadır. İlgili metinlerin kelime sayılarından yola çıkarak 17 tanesinin öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı yalnızca dört tanesinin uygun olduğu söylenebilir. Bu durumun gerekçesi ise dördüncü sınıf düzeyindeki bir metnin 100-200 kelime arasında olması gerekliliğidir (Akyol, 2008; Çeliktürk Sezgin ve Akyol, 2015; Yılmaz ve Korkmaz, 2017).

Özgün Yayınevi’ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki 21 metinden (n=17) tanesinde ilgili kontrol listesinde yer alan ikinci ölçüte ilgili metinlerde sınıf seviyesinin üstünde kelime sayısı verilmesi gerekçesiyle uyulmadığı; onuncu ölçüte ise ilgili metinlerden (n=0) hiçbirinde uyulmadığı; yirmi dördüncü ölçüte ve otuz altıncı ölçüte hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı tespit edilmiştir. İlgili metinlere ait (n=196) etkinlikten (n=9) tanesinde üçüncü ölçüte, (n=6) tanesinde dokuzuncu ölçüte, hiçbirinde (n=0) onuncu ölçüte, yine hiçbirinde (n=0) yirmi dördüncü ölçüte uyulmadığı da tespit edilmiştir. MEB Yayınevi’ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 21 tane metne ait kelime sayısı şu şekildedir: “Millî Mücadele ve Atatürk” temasındaki Çok Kitap Okurdu (n=88), Atatürk Aralarındaydı (n=79), Efelerin Efesi, Hey Gidinin Efesi! (n=308); “Erdemler” temasındaki Sevgi Çuvalı (n=296), Ben Engelli Değilim Anne (n=54), Sevmek Mutluluktur (n=78); “Bilim ve Teknoloji” temasındaki Küçük Mucitler (n=72), İcat Nasıl Yapılır? (n=454), Robotların Efendisi: Cezeri (n=253); “Doğa ve Evren” temasındaki Kaybolan Cennet (n=366), Dağdaki Kaynak (n=373), Evini Arayan Ardıç Tohumu (n=405), “Millî Kültürümüz” temasındaki Hep Büyük Efsanesi (n=314), Kanlı Kavak (n=340), Bir Fincan Kahve (n=320), “Sağlık ve Spor” temasındaki Gizemli Canlılar (n=189), İlk Güreşimiz Koca Yusuf (n=161), Şifa Niyetine (n=140); “Sanat” temasındaki Nedir Bu Sanat? (n=332), El Sanatlarını Yaşatalım (n=440) ve Büyülü Kutu metni ise (n=477) kelimedenden oluşmaktadır. İlgili metinlerin kelime sayılarından yola çıkarak 18 tanesinin öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı yalnızca 3 tanesinin uygun olduğu söylenebilir. Bu durumun gerekçesi ise dördüncü sınıf düzeyindeki bir metnin 100-200 kelime arasında olması gerekliliğidir (Akyol, 2008; Çeliktürk Sezgin ve Akyol, 2015; Yılmaz ve Korkmaz, 2017). MEB Yayınevi’ne ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki, 21 metinden (n=18) tanesinde ilgili kontrol listesinde yer alan ikinci ölçüte ilgili metinlerde sınıf seviyesinin üstünde kelime sayısı verilmesi gerekçesiyle uyulmadığı; onuncu ölçüte ise ilgili metinlerden (n=0) hiçbirinde uyulmadığı; yirmi dördüncü ve otuz altıncı ölçüte hiçbir metinde (n=0) uyulmadığı tespit edilmiştir. İlgili metinlere ait (n=208) etkinlikten (n=12) tanesinde üçüncü ölçüte, (n=10) tanesinde dokuzuncu ölçüte, hiçbirinde (n=0) onuncu ölçüte, yine hiçbirinde (n=0) yirmi dördüncü ölçüte uyulmadığı tespit edilmiştir.

2.4. Dil ve Anlatım Yeterliliği Temasına İlişkin Bulgular

TTKB (2022) içerisinde yer alan üçüncü genel ölçüt “İçerik dil ve anlatım yönünden yeterli olmalıdır.” ilkesidir. Bu yönüyle her iki yayınevine ait kitaplarda veri kaynağı grubunu oluşturan metinler ve metinlere ait etkinliklerde herhangi bir aykırılığa rastlanmamıştır.

2.5. Görsel Tasarımın ve İçerik Tasarımının Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte Olması ve Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Temasına İlişkin Bulgular

TTKB (2022) içerisinde yer alan üçüncü genel ölçüt “İçerikte yer alan görsel tasarımın ve içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması gereklidir.” ilkesidir. Bu yönüyle her iki yayınevine ait kitaplarda veri kaynağı grubunu oluşturan metinler ve metinlere ait etkinliklerde herhangi bir aykırılığa rastlanmamıştır fakat MEB Yayınevi tarafından hazırlanmış kitap içerisinde bulunan ve incelenen (n=208) etkinlikten (n=12) tanesinde; Özgün Yayınevi tarafından hazırlanmış kitap içerisinde bulunan ve incelenen (n=196) etkinlikten (n=6) tanesinde ilgili kontrol listesinde yer alan altıncı ölçüte uyulmadığı tespit edilmiştir.

3. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

MEB ve Özgün Yayınevi tarafından hazırlanmış olan dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki veri kaynağı grubuna dâhil edilen metin ve metinlere ait etkinliklerin, TTKB'nin (2022) yayınladığı taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait elektronik içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak ölçütleri barındırması açısından alan yazınına uygunluk durumunun tespit edilmeye çalışıldığı bu çalışmada; anayasa ve mevzuata uygunluk, bilimsel yeterlilik, eğitim ve öğretim programının kapsamıyla kazanımları karşılayacak kapasitede olması, dil ve anlatımın yeterli olması, görsellerle içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek şekilde planlanması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması yönünden küçük eksiklikler tespit edilmiş olsa da bunlar ilgili metin ve etkinliklerin kullanımına engel olacak aykırılıklar düzeyinde değildir. İlgili eksiklerden bazıları ve bu eksikliklere ilişkin bulgulara alan yazınında ulaşılan çalışmaların sonuçları doğrultusunda bakılarak bu çalışmanın bulguları tartışılmıştır.

“Anayasa ve Kanunlara Uygunluk Teması”na ilişkin bulgular incelendiğinde, her iki kitap üzerinden incelenen metin ve metinlere ait etkinliklerin bazılarında bulunan görsellerde kadın ve erkek sayılarının eşit olmadığı; yazılı ve görsel içeriklerde farklı engel durumlarını yansıtan unsurlar bulunmadığı; eğer alıntı yapıldıysa görsellerin altlarında atıf ifadelerine rastlanmadığı tespit edilmiştir. Balcı ve Sel (2017) tarafından ilkökul Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair yürütülen çalışmada hem görsellerde hem de metinlerde erkeklerin kadınlara oranla daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Yine Temellioğlu ve Küçükturan (2022) tarafından dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesine ilişkin yürütülen çalışmada dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki görsellerde erkeklere kadınlardan daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Kadın ve erkeklerin yazılı ve görsel içeriklerde sayısal niteliğine ilişkin incelenen çalışmalarla yürütülen bu çalışmanın benzeştiği görülmektedir. Bu durumda farklı derslere ait ders kitaplarındaki yazılı ve görsel içeriklerde toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı söylenebilir. Bu çalışmanın yazılı ve görsel içeriklerde farklı engel gruplarında yer alan çocuklara ilişkin unsurlara yer verilmemesi sonucuna yönelik olan incelenen Akcan ve Türkmenoğlu'nun (2022) çalışmasında ikinci ve üçüncü sınıf düzeyindeki hayat bilgisi ders kitaplarında çeşitli açılardan farklılıkları olan bireylere ne düzeyde yer verildiği incelenmiş ve özel gereksinimli bireylere yazılı ve görsel unsurlarda çokça yer verildiği; bu bireylere saygı duyulması gerektiğinin vurgulandığı tespit edilmiştir. Kayhan (2022) tarafından özel gereksinimli grupların Türkçe ders kitaplarında temsiline ilişkin yürütülen çalışmada 3 farklı yayınevine ait Türkçe ders kitabı ilgili konuya yönelik olarak incelenmiş ve üçünde de özel

gereksinimli gruplara yönelik yeterli sayıda metin, görsel ve etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Bahsi geçen çalışmanın sonucu yürütülen çalışmanın sonucu ile benzerlik gösterse de asıl olması gereken ders kitaplarındaki hem yazılı hem de görsel içeriklerde farklı özellikteki çocuklara yer verilmesi gerektiğidir. Bu gerekliliği Akcan ve Türkmenoğlu'nun (2022) çalışmasında ulaşılan sonuç taşımaktadır. TTKB (2022), ders kitapları içerisinde yer alan görseller eğer başka bir kaynaktan alınıyorsa mutlaka alındığı kaynağa atıfta bulunması gerektiğini belirtmiştir fakat bu çalışmada incelenen ders kitaplarındaki görsellerde bu ölçüte uyulmadığı tespit edilmiştir. Bu yönüyle kitaplarda yer alan görsellerin verilme şeklinin alan yazınına uygun olmadığı söylenebilir.

“İçeriğin Bilimsel Olarak Yeterliliği Teması”na ilişkin bulgular incelendiğinde, her iki kitapta incelenen metin ve metinlere ait etkinliklerin bazılarının içeriğinde kavram yanlışları, tutarsızlıklar ve çelişkiye yol açabilecek bilgiler bulunduğu; görsellerin altında alt yazılara (eserin ismi, sanatçısı, dönemi, bulunduğu ya da sergilendiği yer bilgisi) verilmemesi gerekçesiyle bilgi eksikliği bulunduğu; etkinliklerde yer alan görevlere genel olarak bakıldığında ise taksonomik olarak görevlerin hem farklı düzeyde olmayıp genellikle bilgi, kavrama ve nadiren de uygulama düzeyinde olduğu ve üst düzey becerileri geliştirmeye yönelik içeriklerin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Şeyihoğlu ve diğerleri (2022) tarafından ilkökul dört, beş, altı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan anolojilerin incelenmesine ilişkin yapılan çalışmada kavram yanlışlarının önlenmesinde analogilerden faydalanılabileceği fakat sınıf seviyesi en düşük olan kitaplarda analogilere en az yer verildiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda mevcut çalışmanın sonuçlarından olan incelenen ders kitaplarında tutarsızlıklar ve çelişkiler bulunması durumu dördüncü sınıf düzeyinin alt sınıf düzeylerinden olması gerekçesiyle bu sınıf düzeyine ait kitaplarda analogi kullanımının azlığından dolayı çelişki ve tutarsızlıklar oluşabileceği söylenebilir. Sur (2022) tarafından Türkçe ders kitaplarında yer alan metin altı soruların “Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne” göre incelenen çalışmada metin altı soruların alt düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir. Balcı ve Baki (2022) tarafından dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metin altı soruların “Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne” göre incelenmesi sonucu metin altı sorularda alt düzey düşünme becerilerine (hatırlama, anlama, uygulama) üst düzey düşünme becerilerinden (analiz etme, değerlendirme, yaratma) daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. İlgili çalışmaların sonuçları ile mevcut çalışmanın sonuçları benzeşiklik göstermektedir. Bu benzeşiklik ise üst düzey düşünme becerilerinin özellikle dört temel dil becerisinin (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) geliştirilmeye çalışıldığı bir dil olan Türkçenin, Türkçe ders kitaplarında yakınsak ve ıraksak düşünme gibi düşünme becerilerinin geliştirilemeyeceği söylenebilir.

“İçeriğin Eğitim ve Öğretim Programının Kapsamını ve Kazanımlarını Karşılama Yeterliliği Teması”na ilişkin bulgular incelendiğinde, her iki kitapta incelenen metinlerde kelime sayısının sınıf seviyesinin üstünde verilmesi ile gereksiz öğelere yer verildiği; bu gerekçeyle metinlerin anlaşılabilirliğinin azaldığı ve metinlere ait etkinliklerin bazılarında metinle ve metne ait diğer etkinliklerle arasında tutarlılık bulunmadığı; ilgili içeriklerde değerlere yer verilmiş olsa da hangi değere yer verildiğine ilişkin bir nota yer verilmediği; kazanımlardan ön koşulluluk gerektirenlerin bazılarının sıralı olarak verilmediği; ilgili içeriklerin bulunduğu hiçbir temanın başlangıcında görsel özetleyicilere yer verilmediği tespit edilmiştir.

Bu çalışmada incelenen ve kelime sayısının sınıf seviyesine uygun olmadığı tespit edilen metinler için Akyol'un (2008), dördüncü sınıf düzeyi için verilen metinlerin 100-200

kelime arasında olması gerektiğini vurgulayan ifadesi ile eleştiri getirilebilir. Karacaoğlu ve Karakuş (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise Türkçe ders kitaplarında yer alan metin altı soruların ve etkinliklerin genellikle okuduğunu anlama becerisini geliştirmeye yönelik olması gerekçesiyle metinle ve birbirleri arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle ilgili çalışma ile yürütülen çalışmanın sonuçlarının benzeşmediği söylenebilir. Erdem ve Bahşi (2022), Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ilişkin kitaptaki metinleri incelemişler ve metinlerin bazı değerleri kazandırmaya çalıştığı sonucuna ulaşırken metinlerde hangi değerler kazandırılacağına ilişkin açıklamaya yönelik herhangi bir sonuca ulaşamamışlardır. Bu yönüyle ilgili çalışmanın sonucu yürütülen bu çalışmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir. Yüceer (2022) tarafından yürütülen çalışmada Türkçe dersine ilişkin hazırlanan sorularda okuduğunu anlama becerisinin sınıflandırılmasını sağlayan Barrett Taksonomisi'nin kullanımının farklı düzeydeki bilişsel becerileri anlamayı geliştirmesi açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu noktadan hareketle Türkçeye uygun bir taksonomi kullanımının birbiri arasında hiyerarşi olan bilişsel kazanımların anlaşılmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Yine bu doğrultuda anlamın daha nitelikli gerçekleşebilmesi için kazanımların ön koşulluluk gerektirme durumuna göre sıralı olarak verilmesi değerli görülmektedir. Kurtoğlu Zorlu (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise incelenen kitaplardaki metinlerin temalarla ilişkili olması beklenirken çoğunun tamamen ilgisiz olduğu görülürken bir kısmının benzerlik gösterdiği tespit edilmiş ve tema başlarında görsel özetleyiciler verilirken verilmemesine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır. Bu yönüyle ilgili çalışmanın sonucu bu çalışmanın sonucuyla tezatlık göstermektedir.

“Dil ve Anlatım Yeterliliği Teması”na ilişkin bulgular incelendiğinde, her iki kitapta da incelenen metin ve metinlere ait etkinliklerin dil ve anlatım yönünden herhangi bir eksiklik ve hata içermediği başka bir deyişle yeterli olduğu tespit edilmiştir. Memiş ve Kansızoğlu (2022) tarafından yürütülen çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yönelik olarak noktalama işaretlerine yönelik kazanımların ilgili programa eklenmesi, ilgili konuya yönelik pekiştirme etkinliklerinin eklenerek ve anında dönütler verilerek ilgili konunun daha iyi öğretiminin sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Bu açıklamadan yola çıkarak yürütülen bu çalışmada elde edilen sonucun yeni bir dili öğrenecek olan bireyler için de bir dilin öğrenimini daha ileriye götürecek bireyler için oldukça pozitif bir durum olduğu söylenebilir. Türkçe ders kitapları yalnızca ana dili Türkçe olan çocuklara sunulmamaktadır. Bilinmektedir ki ülkemizin bazı bölgelerinde iki dilli çocuklar ve yabancı uyruklu çocuklar bulunmaktadır. Bir dile ilişkin doğru ve eksiksiz bilgiler sunmak, dilin daha doğru öğrenilmesini sağlar denirse yanlış olmayacaktır.

“Görsel Tasarımın ve İçerik Tasarımının Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte Olması ve Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Teması”na ilişkin bulgular incelendiğinde, incelenen metinlere ait etkinliklerin bazılarının aralarında bütünlük oluşturacak şekilde tasarlanmadığı tespit edilmiştir. Önceden de alan yazınından alıntılarla açıklanan ilgili ölçüt, metinden yola çıkarak okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesinde kilit rol oynamaktadır denebilir.

Çalışmanın bulgularına bakıldığında, çalışma kapsamında incelenen metin ve metinlere ait etkinliklerde alan yazınına bazı ölçütler açısından uygun olmayan durumlar olduğu söylenebilir. Buna rağmen ilgili kitaplar sahada dördüncü sınıf öğrencilerinin kullanımına basılı materyaller olarak sunulmuştur. Bu durumun sebebi ise Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin (2021) on dokuzuncu maddesinde belirtildiği üzere kitapları “Anayasa ve kanunlara uygunluğu”, “Bilimsel olarak yeterliliği”, “Eğitim ve Öğretim

Programının Kapsamını ve Kazanımlarını Gerçekleştirme Yeterliliği”, “Dil ve Anlatım Yönünden Yeterliliği” ve “Görsel Tasarımın ve İçerik Tasarımının, Öğrenmeyi Destekleyecek Nitelikte Olması ve Öğrencilerin Gelişim Özelliklerine Uygunluğu” açısından değerlendiren panelistlerden her bir tema için 0-100 arasında puan vermeleri istenir. Tüm panelistlerin verdiği puanlar incelenerek ağırlıklı puan ortalaması 75’in üzerinde olanlar kabul edilir. Bu ifadeye bakıldığında kitap içerisinde ilgili yüzdenin altına düşülmesine sebep olacak eksiklikler ve hatalar dışında ders kitaplarında eksiklikler ve hatalar bulunması olasıdır denebilir. Bu çalışmada incelenen metinler ve metinlere ait etkinliklerin bulunduğu kitapların sahada basılı materyaller olarak kullanılmasında herhangi bir sakınca görülmektedir.

• MEB ve Özgün Yayınları’na ait dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tüm temalar ve tema altlarında yer alan metinler ve metinlere ait etkinlikler aynı ölçütler doğrultusunda incelenebilir.

Kaynaklar

- Akcan, E. ve Türkmenoğlu, Ö. A. (2022). Hayat bilgisi ders kitaplarının farklılıklar açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 423-459.
- Akyol, H. (2008). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. (2013). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan Özer, D., Karataş, Z. ve Ergün, Ö. R. (2019). Analysis of gender roles in primary school (1st to 4th Grade) Turkish textbooks. *Eurasian Journal of Educational Research*, 79, 1-20.
- Aslan, C. (2017). *Örnek eğitim durumlarıyla Türkçe - Türk dili edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balcı, E. ve Sel, B. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(3), 723-740.
- Balcı, A. ve Baki, Y. (2022). Türkçe dersi ilkököl 4. sınıf kitabındaki metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 32-57. doi:: 10.29000/rumelide.1104110.
- Bayram, B. ve Aktaş, E. (2021). Anlama becerisi açısından okuma ve dinleme / izleme stratejilerinin Türkçe ders kitaplarındaki yeri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(35), 1823-1848. doi:: 10.26466/opus.814783
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research. Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. London: Pearson Education.
- Çeliktürk S. Z. ve Akyol, H. (2015). Okuma güçlüğü olan dördüncü sınıf öğrencisinin okuma becerilerinin geliştirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 4(2), 4-16.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.
- Güldenoğlu, D. (2023). Türkçe ders kitabındaki metin, soru ve etkinliklerin öğrenci ve öğretmen görüşleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 240-272. doi: 10.29000/rumelide.1317599.

- Erdem, İ. ve Bahşi, N. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 20(43), 9-35.
- Esen, Y. (2003). *Ders kitaplarında insan hakları: İnsan haklarına duyarlı ders kitapları için*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Gelfman, E., Podstrigich, A. ve Losinskaya, R. (2004). *On the problem of typology and functions of school texts, discussion group 14, focus on the development and research of mathematics textbooks*. Copenhagen Denmark: ICME X.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies (Sözlük Özel Sayısı)*, 4(4), 1025-1055.
- Güneş, F. (2013). Kelimelerin gücü ve zihinsel sözlük. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, -Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/susbid/issue/17335/181025>.
- Güzel, D. ve Şimşek, A. (2012). Textbooks in national education councils. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 172-216.
- İşeri, K. (2010). Türkçe ders kitaplarında resimler. H. Ülper (Eds.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri içinde* (s. 81-89). Ankara: Pegem Akademi.
- Kanno, T. N. ve Onyeachu, J. A. E. (2018). On instructional resources for teaching special needs children in Abia State, Nigeria. *International Journal of Technology and Inclusive Education (IJTIE)*, 7(2), 1318-1321. doi: 10.20533/ijtie.2047.0533.2018.0160
- Karaca, F. (2011). What kind of teaching tools and materials do primary school teachers use in their lessons. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 131-148.
- Karacoglu, M. Ö. ve Karakuş, N. (2022). Okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesinde metin kullanımı: Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 50-78. DOI: 10.29000/rumelide.1146803.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, M. ve Aydın, E. (2023). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki karakterleri rol-model alma durumlarının incelenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 31-40. DOI: <http://ihead.aksaray.edu.tr/tr/pub/ihead/article/1314932>
- Kaya, M. ve Kardaş, M. N. (2019). Türkçe öğretmenleri ile Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 323-342.
- Kayhan, S. (2022). Dezavantajlı grupların Türkçe ders kitaplarında temsili. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 1-18. DOI: 10.29000/rumelide.1163989.
- Kazancı Dede, S. Ç. (2020). *11. sınıf matematik ders kitabının içerik yönünden incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi].
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(3), 261-280.
- Kızılcıoğlu, A. (2003). Evaluation criteria of secondary education geography textbooks. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.

- Kurtdede-Fidan, N. ve Gedik, H. (2019). Values in the human rights, citizenship and democracy textbook. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 251-272. Doi:10.23863/kalem.2019.127
- Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2021). Metinlerin temalara uygunluğu bakımından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(1), 1-11. DOI: 10.24289/ijsser.797498.
- McGrath, I. (2013). *Teaching materials and the roles of EFL/ESL teachers: Practice and theory*. London: Bloomsbury.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Ministry of national education textbooks regulation*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). *Ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Memiş, M. ve Kansızoğlu, H. B. (2022). Türkçe öğrenenlerin noktalama işaretlerinin kullanımı konusundaki yetkinlik düzeyleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(33), 54-72.
- Merriam-Webster. (2022, 17 Ağustos). *İçerik analizi nedir?* <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/the-merriam-webster-word-o-meter-january-2022> adresinden erişildi.
- Mete, F., Alibaşıç, B. ve Köksal, B. (2023). Impact of vocabulary teaching approach in turkish curriculum on turkish textbooks and use of technology in vocabulary teaching. *Journal of Learning and Teaching in Digital Age*, 8(1), 124-135. <https://dergipark.org.tr/en/pub/joltida>
- Morse, J. M. (2016). *Mixed method design: Principles and procedures*. New York: Routledge.
- Önal, H. ve Kaya, N. (2006). Evaluation of social studies textbooks (4th and 5th grades). *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 21-37.
- Saltık, O. (2018). Okuma kültürü edindirme sürecinde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin niteliği üzerine öğretmen görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(2), 281-296.
- Sarar Kuzu, T. ve Durna, C. (2020). The effect of intellegent and mind games on secondary school students writing success. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 19(3), 70-79.
- Sarar Kuzu, T. ve Yalçınalp, S. (2023). Ana dili ve yabancı dil öğretiminde dijital öykü kullanımı araştırmalarının içerik analizi. *Millî Eğitim Dergisi*, 52(238), 933-952.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009) İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444 - 453.
- Sur, E. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin altı soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 430-451. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/68190/952572>.
- Şahin, M. (2014). Sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.

- Şeyihoğlu, A., Özgürbüz, İ.E. ve Torun, E. (2022). İlköğretim 4-5-6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan analogilerin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 55, 347-375. doi: 10.9779.pauefd.1014279.
- Tarakcı, Ç. ve Kayadibi, N. (2023). Metin türleri açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6(1), 150-166. doi: 10.52974/jena.1302420
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2022). *Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları*. Ankara: T. C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Taş, H. (2022). Examination of primary school 4th grade social studies textbook in terms of universal values. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 62, 455-475.
- Taş, H. ve Minaz, M. B. (2022). Analysis of the activities in the primary school Turkish textbooks in terms of creative thinking skills. *Education Quarterly Reviews*, 5(4), 104-115. DOI: 10.31014/aior.1993.05.04.577
- Temizkan, M. (2007). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde okuma stratejilerinin okuduğunu anlama üzerindeki etkisi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Temellioglu, Ş. H. ve Küçükturan, A. G. (2022). Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 679-698. doi: 10.30900/kafkasegt.956711.
- Ulusoy, K. (2015). Textbooks in social studies. B. Tay and A. Öcal (Eds.), In *Teaching Social Studies with Special Teaching Methods* (pp. 194-220). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ülger, R. (2018). PISA 2018 çerçeve metinden hareketle “Reading Literacy” (okuma alanı okuryazarlığı) kavramına bakış. *Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı Dergisi*, https://www.academia.edu/36650594/PISA_2018_%C3%87er%C3%A7eve_Metni_nde_ki_Okuma_Alan%C4%B1_Read%C4%B1ng_L%C4%B1teracy_ile_2017_T%C3%BCrk%C3%A7e_Dersi_%C3%96%C4%9Fretim_Program%C4%B1_Okuma_Alan%C4%B1n%C4%B1n_Kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1 adresinden erişildi.
- Yalınkılıç, K. (2010). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri* içinde (s. 3-19). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yaman, H. ve Akkaya, D. (2012). Dil biliminin kelime öğretimine açılan kapısı: Bağlam türleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 2599-2610.
- Yaylı, D. ve Kitiş Çınar, E. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitapları görsellerinde toplumsal cinsiyet. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish of Turkic*, 9(5), 2075-2096. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6870>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2017). 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerik açısından değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 111-130.
- Yüceer, D. (2022). Türkçe öğretiminde soru hazırlamada yararlanılabilecek iki taksonomi: Bloom ve Barrett taksonomisinin karşılaştırmalı incelemesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 10(1), 67-84.

Extended Abstract

Textbooks serve as the primary teaching tools, aiming to impart the knowledge, skills, and values outlined in the curriculum. They undergo regular updates to align with current developments, previewing what students will learn and guiding teachers on teaching. These materials are easily accessible, state-funded, encapsulate curriculum learning outcomes, present content through text and visuals, and include assessment tools to gauge student progress. Given these characteristics, textbooks significantly structure the learning and teaching processes. Most educators base their teaching strategies on the content and activities within these resources. In the context of language development, particularly in Turkish, textbooks and their contained texts stand out as fundamental resources. Teachers play a crucial role in ensuring the quality of these materials to maximize students' learning opportunities. The texts within Turkish textbooks, crafted in line with the curriculum, are paramount in nurturing fundamental language skills. They represent the richness of the Turkish language and foster the development of listening, reading, speaking, and writing skills. Moreover, they aid in cultivating a deep appreciation and understanding of the native language.

The significance of texts in shaping learning experiences necessitates a heavy emphasis on reading materials within Turkish textbooks. Therefore, there's a critical need to scrutinize the alignment of these reading texts and associated activities in Turkish textbooks, which serve as primary resources for language education at the elementary level. This evaluation is based on compliance with the criteria outlined in the Guidelines for Textbook Preparation set forth by the Board of Education and Instruction (BEI, 2022). These criteria emphasize adherence to constitutional and legislative standards, scientific adequacy, capacity to fulfill the educational program's scope and objectives, integration of visual aids for enhanced learning, and suitability for the students' developmental stages. This study assesses the harmony between the reading texts and their corresponding activities found in the fourth-grade Turkish textbooks published by Özgün and the Ministry of National Education Publishing House. These textbooks have been approved for use in primary school education. The data primarily comprise the reading texts and activities extracted from selected books, chosen using affinity sampling.

The documents were sourced from the general network. The study was structured as a basic descriptive research design, employing a qualitative approach by observing and analyzing the materials without any intervention. Researchers translated the criteria into checklists. They utilized those checklists as the primary data collection tool. Five checklists were employed to collect data. To ensure reliability, two researchers independently evaluated the materials based on the criteria in the checklists. A reliability rate of 94% was achieved through Miles and Huberman's (1994) formula, affirming the consistency between the researchers' responses and establishing reliability. Internal validity was confirmed by aligning the research outcomes with reality, ascertaining that the data collection tools adhered to the BEI (2022) criteria, drawing support from relevant literature, and cross-comparing data collected by both researchers. External validity was upheld by providing a detailed description of each stage of the study, demonstrating the reproducibility of the methodology for other researchers to apply the same steps. Descriptive analysis was employed to analyze the data. Closed-ended criteria were represented as "(n=...)", while findings for open-ended sections were articulated in written form. In conclusion, although the examined documents revealed certain shortcomings concerning the checklist criteria, these deficiencies did not constitute contradictions that would impede the usability of the materials.

The findings accessed through the documents are as follows: When the findings related to the "Theme of Compliance with the Constitution and Laws" were examined, it was determined that the number of women and men was not equal in the visuals in some of the texts and activities of the texts examined in both books. There were no elements reflecting different disability situations in written and visual content; if quoted, there were no citation statements under the visuals. When the findings related to the "Scientific Adequacy of the Content Theme" were examined, it was determined that there were misconceptions, inconsistencies, and information that could lead to contradictions in the content of some of the activities of the texts and texts examined in both books. There was a lack of information because subtitles (the name of the work, the artist, the period, and the place where it was found or exhibited) were not given under the visuals; when the tasks in the activities were examined in general, it was determined that the tasks were not at different levels taxonomically, but generally at the level of knowledge, comprehension and rarely at the level of application. Moreover, the content aimed at developing high-level skills could have been improved. When the findings related to the "Sufficiency of the Content to Meet the Scope and Outcomes of the Education and Training Program" theme were examined, it was

found that there were texts that were not suitable for the student level due to the number of words among the texts examined in both books. Therefore, the comprehensibility of the texts decreased, and some of the activities of the texts needed to be more consistent with the other activities. Although values were included in the relevant content, there needed to be an explanation of which value was included. Some of the objectives that require preconditioning needed to be given in order. Visual summarizers with relevant content were not included at the beginning of any theme. When the findings related to the "Language and Expression Sufficiency Theme" were analyzed, it was determined that the texts and activities examined in both books did not contain any deficiencies and errors in terms of language and expression; in other words, they were sufficient. In addition, when the findings related to the "Visual Design and Content Design to Support Learning and Suitability to Students' Developmental Characteristics Theme" were analyzed, it was determined that some activities were not designed to create integrity among themselves.